

Excursie: Bayernwald rondom Ieper

Docentinstructie

Op Bayernwald is er een reconstructie van loopgraven gemaakt op een speciale plek in de frontlinie rondom Ieper. Om vooraf een beeld hiervan te krijgen als docent is er op de website van het toeristenbureau een filmpje te zien dat een goede impressie geeft.

<https://www.toerismeheuvelland.be/nl/bayernwald->

In het Croonaertbos in Wijtschate (Heuvelland) is een stuk van een Duits loopgravenstelsel te zien. De Duitse troepen veroverden deze plek op de Fransen in 1914 en doopten de site 'Bayernwald'. Hier tref je ook twee luisterschachten aan. De Duitse soldaten vreesden voor Britse dieptemijnen en konden dankzij deze gangen de vijandelijke activiteiten afluisteren. Bayernwald is gereconstrueerd op basis van archeologisch onderzoek en laat je 10% van de oorspronkelijke constructie uit WO I zien.

Interessant detail voor leerlingen: Adolf Hitler is hier gewond geraakt.

Opdracht op locatie

Op de locatie kan je het onderstaande verhaal vertellen met de bijbehorende prenten. Hier kan je ook vragen bij stellen aan leerlingen.

Nadat de leerlingen het verhaal hebben gehoord, kunnen ze zelf door de loopgraaf lopen.

Praktische informatie

Je kunt hier op eigen gelegenheid naartoe. Het is toegankelijk met de bus. **De entree is via een draaiportje waarvoor je voorafgaand tickets per persoon moet kopen. Dit kan echter NIET op locatie!**

De tickets kosten €1,50 per leerling en €2,50 per docent.

Locatie waar je tickets kunt kopen:

Dienst Toerisme Heuvelland

Sint-Laurentiusplein 1, Kemmel

Openingsuren:

- *tot 15 november:*
Maandag tem zaterdag: 9u30 - 12u en 13u - 17u
zon - en feestdagen: 10u - 16u
- *vanaf 15 november tem 31 maart:*
gesloten op maandag en feestdagen
dinsdag tem zaterdag: 9u30 - 12u en 13u - 16u
zondag: 10u - 16u

Tip: Mail of bel van te voren en de tickets liggen voor je klaar. Dan is het enkel eventjes uit de bus springen. De dames van het toeristenbureau zijn dit gewend.

Meer informatie is te vinden op:

<https://www.toerismeheuvelland.be/nl/bayernwald->

leper

Wat is er zo boeiend aan leper? De Eerste Wereldoorlog is uitgevochten op veel meer plekken. Waarom het Westfront i.p.v. het Oostfront en waarom dan leper?

Het Westfront is continu bevochten, terwijl de Russen in 1917 een wapenstilstand aanvroegen vanwege de Russische Revolutie (Hun fronttroepen liepen letterlijk terug naar huis, na brieven te hebben ontvangen dat vrouw en kinderen al weken geen eten meer kregen vanwege extreme voedseltekorten). Het Westfront heeft wel de gehele oorlog bestaan.

leper is vooral bekend geworden om zijn 4 grote slagen. In deze 4 slagen zie je eigenlijk heel goed het verloop van en de ontwikkelingen in de oorlog. Van zinloze kindermoord met nieuwe wapens, naar de ontwikkeling van nieuwe oorlogstechnieken en ten slotte het verlies van de oorlog.

1^e slag

21 oktober 1914 en 11 november 1914 - 22 november 1914

Kindermoord

Duits reservekorps met veel studenten erin. Veel studenten hadden zich vrijwillig opgegeven voor het leger met hele opleidings-klassen tegelijkertijd. Waarom eigenlijk? Vaderlandsliefde, een avontuur met vrienden en nationalistisch. Zij zouden wel winnen. Zij stonden bij Poelkappelle en Zonnebeke opgesteld tegenover een ervaren Brits leger. Zij werden afgeslacht. Dit wordt ook wel de kindermoord van leper genoemd.

Nieuwe wapens, oude oorlogsstrategieën

De Duitsers doen een nieuwe poging via Menen, maar dit mislukt. Nu is eigenlijk het grote probleem in deze oorlog al duidelijk. Er zijn nieuwe wapens, maar er is geen nieuwe manier van oorlogsvoeren bedacht. De soldaten kunnen de wapens wel gebruiken, maar zich niet weren tegen de wapens van de tegenstanders. Het gevolg is dat de soldaten hun lijf proberen te beschermen met hele basic-oplossingen. Letterlijk: ingraven. Zo ontstaan loopgraven.

Nieuwe uniformen

De soldaten kwamen er ook achter dat hun uniform ook wat achterhaald was met deze nieuwe wapens. Een pet ziet er prachtig uit, maar beschermd totaal niet tegen een head-shot. Als je de uniformen van de Fransen en Duitsers bekijkt in 1914 en in 1915, dan zie je goed die veranderingen. Welke veranderingen zien jullie?

→ PLAATEN VAN UNIFORMEN LATEN ZIEN

Terrein

Terrein is altijd in oorlogsvoering een zeer belangrijk onderdeel. Niet voor niets staan kastelen op heuvels en niet in een dal. Je kan je vijand van ver zien aankomen en schieten met behulp van de zwaartekracht is nou eenmaal prettiger dan tegen de zwaartekracht in. Je kan je voorstellen dat als je een oorlog voert in loopgraven dat het terrein een levensbelangrijk onderdeel is! Ieder heuveltje in dit landschap wordt een doelwit om te veroveren.

2^e slag

17 april 1915 – 25 mei 1915

De 2^e slag bij Ieper laat zien dat in de afgelopen 5 – 6 maanden de legerleiding heeft ingezien dat er een nieuwe manier van oorlog voeren moet komen. Deze komt er dan ook en die zorgt voor de 2^e slag bij Ieper.

Mijnen

Heuvels zijn letterlijk dodelijk. Beide partijen hadden verschillende heuvels in bezit, dit zorgde ervoor dat de frontlijn amper bewoog. Een heuvel was nou eenmaal niet in te nemen. Of wel? De Engelsen begonnen met tunnels graven onder Hill 60, een Duitse heuvel. Ze brachten er mijnen in aan. In 5 minuten tijd vloog Hill 60 de lucht in. De ontploffingen vernietigden alles om zich heen. De Britten veroverden zo de heuvel.

→ PLAATJE FRONTLIJN IEPER, LIGGING HILL 60

Gas

De Duitsers lieten het hier niet bij zitten. Die mijnen waren dan misschien een slimme gedachte van de Britten, maar de Duitsers hadden ook iets bedacht: gas.

Dit wapen had wel een groot nadeel. Je kon het niet altijd inzetten, maar je was afhankelijk van de wind. Geografisch gezien lagen de Duitsers hierbij niet zo handig. Vanwege de zee waait er nou eenmaal vaak een Westenwind en dan waaide al het gas zo naar de Duitse linies toe. Maar op 22 april 1915 stond de wind goed en brachten de Duitsers hun geheime wapen ten toneel. Helaas gebruikten de Duitsers chloorgas. Het gas is uiterst effectief, het is heel slecht voor de mens namelijk. Maar het heeft wel een nadeel. Het verspreidt zich van nature niet zo snel. Dus wat bleek: Het gas waaide wel richting de Britten, maar soms zo verschrikkelijk langzaam dat eigenlijk de Duitsers zelf er meer last van hebben gehad dan de Britten zoals op 1 mei 1915... De overige gasaanvallen gingen gelukkig beter voor de Duitsers.

Het was genoeg om in de dagen erna Hill 60 t/m Hill 62 te veroveren van de Britten.

3^e slag

31 juli 1917- 1 november 1917

De oorlog duurde al veel te lang. De soldaten waren deze strijd begonnen met het idee na een paar maanden als helden terug te kunnen keren naar huis. De legerleiding had dat ook door en niet gemotiveerde mannen, zijn ook niet zo enthousiast in de strijd...Versterking van de troepen moest zorgen voor een doorslag, zodat de oorlog snel gewonnen kon worden. De Britse troepen werden aangevuld met Australiërs, Nieuw-Zeelanders en Canadezen.

En ze hebben een nieuw wapen: de tank!

→ PLAATJE TANK EN WERKWIJZE TANK

Doel: Heroveren Oostende en Zeebrugge, want dat waren belangrijke havens. Havens waren handig voor de bevoorrading, maar de Duitsers gebruikten de havens als onderzeebootbasis en deze onderzeeërs werden ingezet in de oorlog ter vernietigen van o.a. Britse schepen.

Resultaat: Frontlijn verschuift 8 km, 450.000 doden...

4^e slag

Maart 1918 – juni 1918

18 maart 1918 reageerden de Duitsers met het oversteken van de rivier de IJzer. Het Lente-Offensief volgde. Het is een laatste poging van de Duitsers om de aanvoerroutes van de Britten via het kanaal af te snijden. Het is een chaos en er wordt overal gevochten over het gehele westfront. De Duitsers winnen ten zuiden van de Ieperboog, terwijl de Britten terugtrekken en herformerden in de Passendaalse boog. De Duitsers boeken grote successen en de Britten trekken steeds verder terug.

→ PLAATJE IEPERBOOG EN PASSENDAALE BOOG

12 april 1918 slaan de Duitsers een gat in de Britse linies 50 km ten zuidwesten van Ieper. 25 april 1918 werpen de Duitse soldaten gifgasgranaten naar de vijandige loopgraven en deze tactiek was zeer succesvol. De Duitsers rukken op naar Parijs. Maar 4 juni stopt de opmars naar Parijs door uitputting van de legers.

In de zomer verandert de situatie... Er is paniek in Duitsland. Er is een troonsopvolging door Wilhelm II, maar die vlucht naar Nederland en Duitsland verandert in een republiek, maar neemt de onrust niet weg.

28 september-11 november trekken alle geallieerden samen hard op tegen de Duitsers. In 1 dag wordt de hele saillant heroverd! Ondanks tegenslagen op verschillende plekken, lukt het de geallieerden om de Duitsers ver terug te dringen.

Om 11 uur op 11 november stoppen de gevechten. De oorlog is voorbij. De winnaar? Tja, lastig te zeggen. Na 1568 dagen oorlog zijn er 9 miljoen doden. Eigenlijk heeft iedereen verloren. De Duitsers verliezen officieel de oorlog, maar in Engeland staat WOI bekend als de meest zinloze oorlog ooit gevochten door de Engelsen.

Bayernwald

Bayernwald is het restant van een Duitse verdedigingsstelling uit de Eerste Wereldoorlog, bestaande uit een loopgravenstelsel, een mijnschacht en bunkers.

Wat was Bayernwald?

Bayernwald ligt op een hoogte van 40 meter en was dus van grote strategische waarde. Daarom leverden Franse en Beierse soldaten in november 1914 een verbeten strijd om het bezit van deze stelling.

Bayernwald bestaat nu uit twee Duitse mijngangen, een mijnschacht en een loopgravenstelsel met vijf bunkers. De bunkers hebben een hoogte van 1,20 meter en zijn bedoeld als veilig onderkomen tijdens beschietingen. De meeste bunkers waren van gegoten beton. Dichtbij de frontlijn bouwden de Duitsers geprefabriceerde bunkers met betonstenen omdat het te gevaarlijk was om bunkers te gieten. De resterende bunkers behoorden tot beide types en dateren van de zomer van 1916. Ze werden gebouwd op gegoten platforms en rustten op een zachtere stabilisering laag. De bunkers bestonden uit twee kamers die binnenin verbonden waren door een deuropening. Iedere kamer had een koker die als schoorsteen gebruikt kon worden of voor een periscoop.

In het oorspronkelijke Bayernwald stonden in september 1918 tien betonbunkers die samen ruimte boden aan 47 soldaten. Na de oorlog werden de betonstenen gebruikt voor de wederopbouw, zodat dit bunkertype zeldzaam is geworden. Door de hoge grondwaterstand werden de loopgraven vooral gebouwd op zandzakken. De vele beschietingen maakten er een modderpoel van. De Duitsers begonnen daarom in het voorjaar van 1916 met de aanleg van een goed verdedigbare tweede lijn met loopgraven en betonbunkers op de site zelf. Via een smalle spoorlijn werden alle materialen tot op de site aangevoerd. Ze trokken zich in februari 1917 bijna volledig op deze nieuwe frontlijn terug. Wel bleven er nog een aantal verbindingsloopgraven bestaan naar enkele vooruitgeschoven posten.

Hoe verging het Bayernwald in de strijd?

Bayernwald ligt op een heuvel en is een stuk van de eerste Duitse linie van 1915 tot aan de zomer van 1917. De heuvel biedt een goed uitzicht over het front en er werd dag en nacht om gevochten vanwege de strategische ligging. Voortdurend werd de stelling beschoten, 's nachts door artillerie en overdag met machinegeweren. Deze wat hoger gelegen plek was al in november 1914 door de Beierse troepen van kroonprins Rupprecht van Beieren (met o.a. koerier Adolf Hitler) veroverd en kreeg daarom officieel de naam Bayernwald.

750 meter verder richting Ieper lagen de Britten. In Bayernwald waren de Duitsers niet gerust op de afloop van wat te gebeuren stond. De blauwe klei ('blue bastard clay') die ze wat verderop bij het 'Bois Carré', bij Sint-Elooi en ook bij de 'Hollandsche Schuur' zagen, wees erop dat de Britten tunnels aan het graven waren. De strijd zou dus niet alleen bovengronds gevoerd gaan worden... De Duitsers begonnen met de bouw van luisterschachten. Met stethoscopen probeerden ze de Engelsen te traceren of met antimijnen de tunnels te vernietigen. Maar hun plannen mislukten. Want op 7 juni 1917 lieten de Britten tussen Ieper en Mesen 24 dieptemijnen ontploffen. Vijf daarvan explodeerden niet. Duizenden tonnen aarde, beton, stellingen, wapentuig en Duitse soldaten vlogen de lucht in. De ontploffing omvatte in totaal 500.000 kg springstof en was hoorbaar tot in Londen.

Tijdens de daarop volgende Britse verrassingsaanval werd Duits gebied veroverd. Over Bayernwald zeggen de Britten achteraf dat het de best verdedigde ondergrondse sector in Vlaanderen was.

Een kilometer naar het westen ontploften er die dag nog twee mijnen bij de 'Hollandsche Schuur' gelegen in de Vierstraat. Deze mijnen hebben drie enorme poelen achtergelaten in het landschap, die je nog duidelijk kan zien liggen.

Platen van uniformen

Duitse infanterist

Afbeelding uit:

Anton Verhey, 'Van Babylon tot Bagdad', Soesterberg 2008, 97.

Duitse infanterist 1914

Afbeelding uit:

Anton Verhey, 'Van Babylon tot Bagdad', Soesterberg 2008, 101.

Franse infanterist 1914

Afbeelding uit:

Anton Verhey, 'Van Babylon tot Bagdad', Soesterberg 2008, 99.

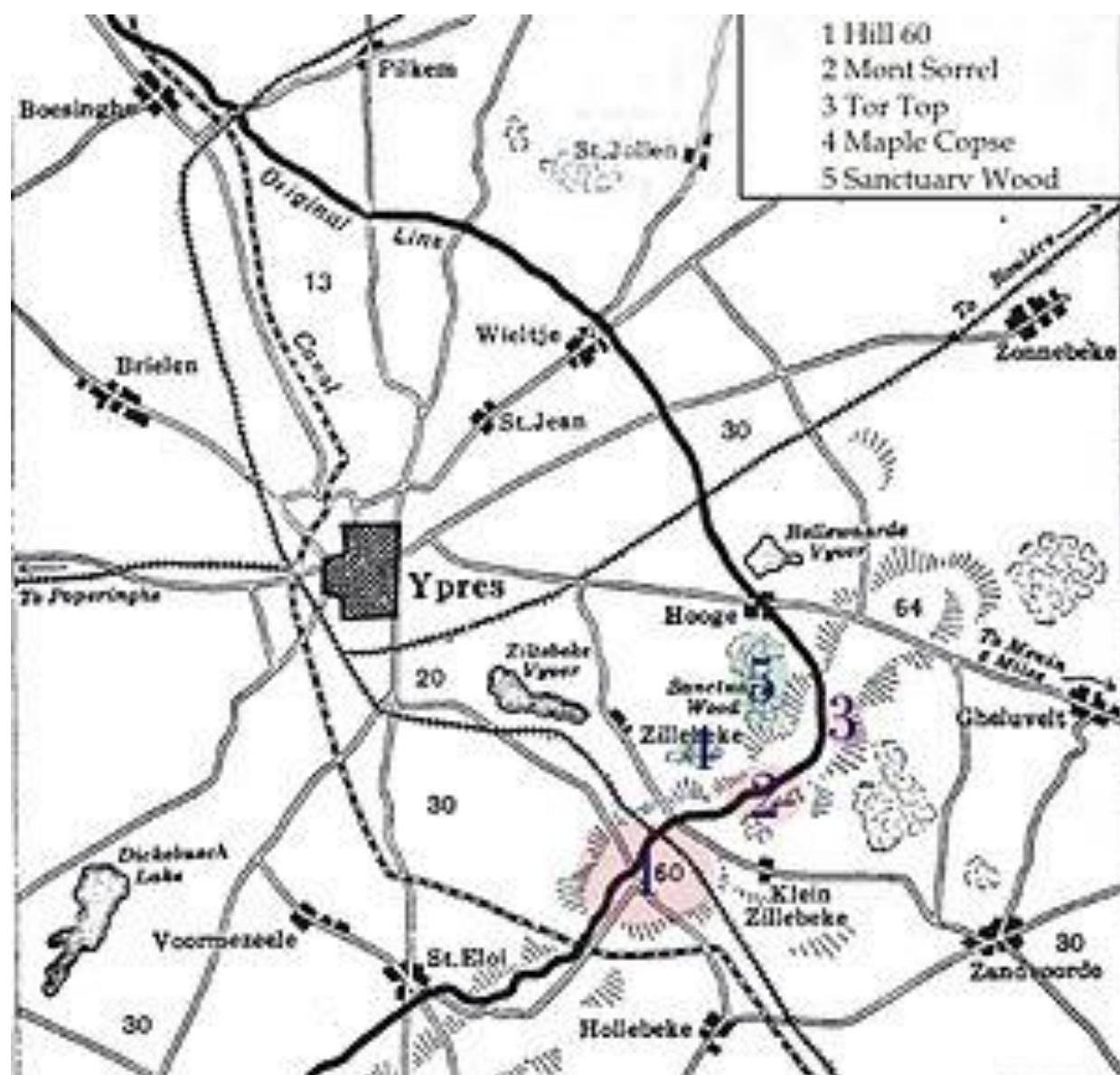
Franse infanterist 1915

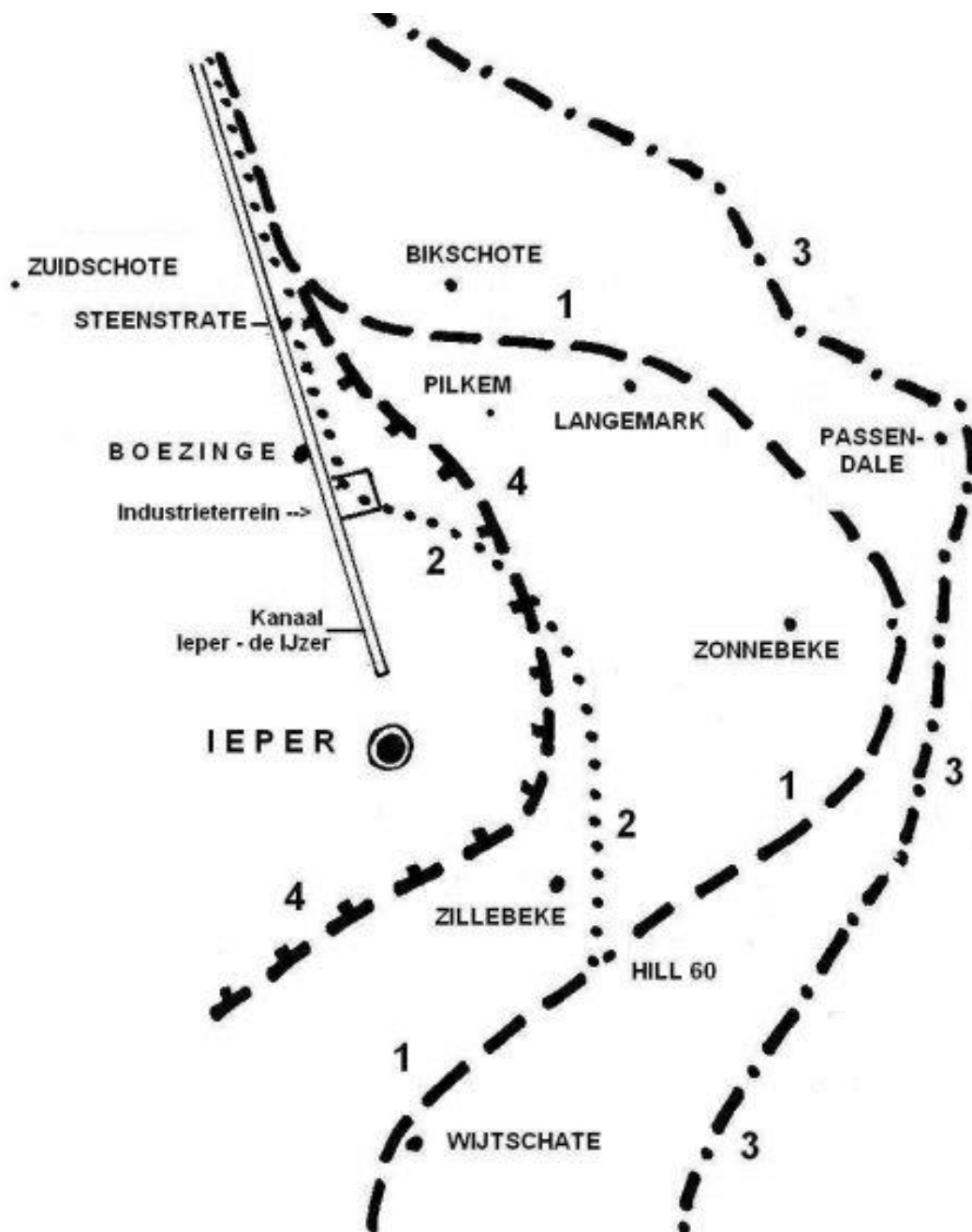
Afbeelding uit:

Anton Verhey, 'Van Babylon tot Bagdad', Soesterberg 2008, 103.

Frontlijn Ieper, ligging Hill 60

Ieperboog en Passendale boog

Tank 1917

